

Соціальні проекти на місцевому рівні: цільові групи та взаємодія НУО з владою

Структура тренінгу

- 1. Соціальна класифікація та класифікаційний аналіз
- 2. Цільове спрямування проекту
- 3. Взаємодія з владою в соціальному проекті

Суть соціальної класифікації

- Метою соціальної класифікації як аналітичної процедури є формування знань про структуру суспільства..
- Ці знання дозволяють людині адекватно ідентифікуватись та інтегруватись в нього, впливати на нього, змінювати його та управляти НИМ.

Процедура соціальної класифікації

- Експериментальне дослідження конкретних соціальних об'єктів (людей, груп) шляхом безпосереднього спілкування, соціологічного опитування →
- виявлення специфічних ознак об'єктів (наприклад, відсутність житла) →
- групування об'єктів за цими ознаками →
- формування загальних (абстрактних) понять цих об'єктів або категорій

Логічний поділ

- Насправді, абстрактні поняття (категорії) класифікації дані нам a priori через виховання, освіти. Частіше, ми перевіряємо ці поняття спостереженими фактами і уточнюємо їх, створюємо нові поняття через процедуру логічного поділу.

Вигоди від класифікації

Точна і якісна процедура класифікації дозволяє:

- чітко визначити причину проблем цільової групи
- статистично її описати (чітко визначити кількість бенефіціаріїв)
- чітко сформулювати цілі та засоби вирішення проблеми
- оцінити власну спроможність досягнути ці цілі.

Правові фактори соціальної класифікації

Ознаки соціальної групи повинні бути в центрі уваги класифікаційного аналізу та соціального проекту взагалі.

Відповідно до цілей публічної політики, в першу чергу, влада визначає основні критерії соціальних груп. Як правило такі критерії сталі і переглядаються підчас суттєвих змін у суспільстві та політиці.

Основою для офіційної системи класифікаційних ознак соціальних груп є законодавчі гарантії забезпечення прав та інтересів громадян.

Світоглядні, політичні та ідеологічні фактори соціальної класифікації

- **Ліберальна ідеологія, протестантське християнство, філантропія** схильні до простого поділу суспільства на бідних та небідних.
- **Соціал-демократична ідеологія** схильна розділяти суспільство на працівників та роботодавців.
- **Соціалістична та патерналістська ідеологія**, схильні не розділяти суспільство на групи і соціальна політика орієнтується на соціальну допомогу з боку держави всім громадянам.
- **Комуналістська, громадівська ідеологія** ділить суспільство на територіальні, етнічні громади.

Чинники змін критеріїв соціальної класифікації

Критерії соціальної ідентифікації часто змінюються і офіційна класифікація може не відповідати критеріям реальної ідентифікації соціальних груп.

Зміни критеріїв можуть носити зовнішній та внутрішній характер.

Внутрішні суб'єктивні чинники

Внутрішні суб'єктивні чинники, пов'язані із зміною світогляду членів громади, їх уявлень про стандарти життя:

- прагнення до соціальних стандартів „сусідів”;
- освоєння нових соціальних, релігійних, господарських практик суспільного життя (нова релігійна господарська етика, сповідування ідеології споживання тощо);
- підвищення правової свідомості

Зовнішні об'єктивні чинники

Зовнішні об'єктивні чинники, пов'язані із впливами економічного та політичного середовища:

- Економічні чинники: підвищення цін, безробіття, ріст/падіння виробництва можуть зруйнувати уявлення про стандарти соціального життя;
- Політичні чинники: утворення нових соціальних груп в інтересах соціального попудізму уряду чи виборчого процесу.

Переваги НУО у роботі із соціальними групами

НУО, здійснюючи власне обстеження потреб громади, можуть швидше, ніж офіційна влада фіксувати зміни у соціальному становищі та соціальних групах. Цим вони здобувають переваги у реалізації соціальних програм та проектів, забезпечуючи своєчасне реагування.

НУО можуть позитивно впливати на становище соціальних груп, впливаючи на їх ціннісні орієнтири, поширюючи демократичні цінності, цінності прав людини з відповідним впливом громади на публічну владу.

Така спроможність НУО цілком влаштовує публічну владу, яка завжди відчуває труднощі у реагуванні на зміни через особливості політичного процесу прийняття рішень.

Основні вимоги до класифікації соціальних груп

- **Адекватність реальності.** Класифікація повинна відповідати реаліям проблемної ситуації, у якій знаходиться громада.
- **Вичерпність категорій класифікації.** Представники всієї соціальної групи, яка класифікується повинні попадати під ту чи іншу категорію.
- **Взаємна виключність категорій.** Кожен соціальний об'єкт може бути віднесений тільки до однієї категорії чи підкатегорії. Одна і та сама родина не може бути віднесеною до „бідних” і „небідних” одночасно.
- **Логічна узгодженість.** Кожна категорія та підкатегорія повинні базуватись на одному класифікаційному принципі або на одному критерії класифікації.
- **Ієрархічна чіткість.** Категорії та підкатегорії повинні бути вибудовані у чітку ієрархію. В протилежному випадку порушується правило, згідно з яким вся сукупність не може бути членом цієї сукупності.

Практичне завдання

Визначити в громадах різного типу найбільш вразливу в умовах кризи категорію працюючого населення, яка потребує негайної допомоги.

- Група 1 – на підприємстві в громаді мегаполісу
- Група 2 – на підприємстві в громаді з містоутворюючим підприємством
- Група 3 – в сільській громаді

Послідовність роботи

Крок 1. Визначте реальне становище працівників, згідно офіційної статистики та результатів опитування до кризи.

Крок 2. Визначте найбільш несприятливі чинники кризи, які реально позначились на становищі працівників і трансформуйте їх у критерії класифікації.

Крок 3. Складіть класифікаційну схему

Частина 2

Цільове спрямування соціальних програм та проектів

Цільове спрямування соціальної програми

Здійснюється з причин:

- **Обмеженості ресурсів держави і неспроможності забезпечити соціальні послуги та соціальний захист для всіх. Не має можливості забезпечити всі види соціальних послуг. Не всі найбагатші держави спроможні забезпечити безкоштовну вищу освіту для всіх бажаючих.**
- **Необхідності забезпечення рівності можливостей соціального розвитку. Деякі люди можуть заплатити за послуги, інші ні. Можна виділити дві базові концепції рівності.**

Базові кроки цільового спрямування програми

Крок 1. Визначення цільової групи

- 6 стратегій визначення цільової групи:
- **Самовизначення групи.** Особа сама визначає чи користуватись їй послугами чи пільгами, які не схильні споживати забезпечені люди;
- **Категорії.** Інваліди, працівники бюджетної сфери.
- **Перевірка доходів та засобів існування.** Потенційні реципієнти допомоги повинні надати інформацію про свої доходи.
- **Перевірка доходів та майна.** Додатково до перевірки доходів, особи повинні надати інформацію про наявне у них майно (будинки, авто, бізнес, земля).
- **Перевірка за індикаторами права на допомогу.** Використовується перелік індикаторів , які асоціюються з бідністю.
- **Системи, які базуються на громадах.** На місцевому рівні визначаються критерії, за якими встановлюється право на допомогу (враховується місцевий рівень життя).

Крок 2. Вибір методів ідентифікації цільової групи

- Такий вибір залежить від цілей та завдань програми.

Крок 3. Створення адміністративної структури

- Адміністративна структура вирішує питання імплементації критеріїв визначення цільової групи. Які адміністративні витрати (часу), структурні зміни необхідні для опрацювання інформації, поданої з метою отримання допомоги.

Методи цільового спрямування

(1)

1. Самоідентифікація цільової групи здійснюється за умови низької вартості товарів та послуг, а також високої вартості трансакційних витрат. Трансакційні витрати можуть включати витрати на створення перешкод у визначенні когось бідним. Програми можуть передбачати субсидування ціни на товари та послуги. При цьому і товари і послуги низької якості порівняно із товарами на відкритому ринку.

2. Цільове спрямування за визначеними соціальними категоріями

Характеристики категорій:

- Демографічні ознаки соціальної вразливості:
 - діти (програма грошової допомоги, середньої освіти, охорони здоров'я),
 - інваліди (програма соціальних пенсій, грошова допомога непрацюючим інвалідам з дитинства),
 - самотні батьки (грошова допомога на дітей),
 - вагітні жінки (декретні виплати, допомога при народженні),
 - особи похилого віку (програма пенсій та соціального обслуговування);
- Професійні: Премії (винагороди) державним службовцям (програми субсидій на житло, телекомунікації, транспорт, освіту тощо).
- Премії за почесну службу військовослужбовцям
- Винагороди постраждалим групам (чорнобильці)

Методи цільового спрямування

(2)

- **3. Цільове спрямування за доходами та засобами існування**
- Програми спрямовані на тих, чиї доходи нижче визначеного рівня (межа бідності). Вони вимагають документального підтвердження або підтвердження з боку третьої сторони. Враховуючи фактор тіньової економіки використовуються обстеження домогосподарств та інтерв'ю.
- До доходів можуть включатись:
 - Заробітна плата від основної та додаткової роботи;
 - Доходи від самозайнятості (доходи від підсобного господарства);
 - Доходи отримані від уряду (пенсії, допомога на дитину);
 - Неофіційні, „сірі” доходи;
 - Доходи від ренти, відсотки по вкладах;
 - Гроші родичів та друзів.

Методи цільового спрямування

(3)

4. Цільове спрямування за доходами та майном (активами)

Є три шляхи включення майна в оцінку доходів:

- Обмеження (відбір) кількості об'єктів майна, які дають право на допомогу („сито для майна”). Володіння другим будинком чи машиною, обмежує право на допомогу;
- „Майновий дах”, верхня межа допустимої вартості майна. Загальна вартість майна є невисокою і не гарантує доходи від його використання чи продажу. У будь-якому випадку другий будинок не допускається для визначення права на допомогу.
- „Майнове коригування” – включення до доходу частки вартості майна (врахування амортизації)

Методи цільового спрямування (4)

5. 5. Цільове спрямування за індикаторами права на допомогу

Враховуються індикатори соціальних та демографічних характеристик, доходів та власності. Вага кожного індикатора визначається заздалегідь. При цьому враховуються індикатори, які впливають на показник бідності: інвалідність, проживання у віддаленому районі, відсутність освіти тощо.

Критерії оцінки методів цільового спрямування

- *Чи ефективно методологія фокусує ресурси та очікуваних бенефіціаріях?*

Неефективною є методологія, яка виключає людей з цільової групи, або включає людей, які не належать до цільової групи. Наприклад, перевірка доходу може включити до цільової групи небідних людей, які приховують свої доходи. В умовах тіньової економіки перевірка власності та належності до категорії вирішує цю проблему. При категоріальній перевірці деякі бідні (особливо працюючі) будуть виключені з цільової групи (необхідно враховувати слабкість економіки та низький рівень зарплат).

Критерії оцінки методів цільового спрямування

- *В цьому контексті необхідно вимірювати помилку представлення цільової групи.*

Помилка	Масштаб помилки
<p>Розрахунок відсотка некласифікованих домогосподарств.</p> <p>Приклад. Програма розрахована на 3 тис. домогосподарств помилково виключила 150 та включила 100 родин.</p> <p>В такій ситуації показник помилки виключення становить 5%, а показник помилки включення становить 3%.</p>	<p>Для оцінки різкості (масштабу) Помилки вираховується відсоток різниці між рівнем обмеження права на допомогу та реальним доходом родини.</p> <p>Якщо місячний дохід родини, яка виключена з програми допомоги складає 50 дол., а право на таку допомогу надається за умови одержання доходу не більше 75 дол., то масштаб помилки становить 33%.</p>

Критерії оцінки методів цільового спрямування (2)

Чи методологія реальна для виконання?

- Місцева адміністрація повинна бути здатна здійснювати перевірки майна при застосуванні цільового спрямування коштів за різними методологіями. Відповідними повинні бути кошти, час персоналу, технічне забезпечення.

Питання дієздатності цільового спрямування

- На ефективність застосування методології можуть впливати **адміністративні та фінансові питання**: (Чи готовий персонал здійснювати перевірку інформації про доходи? Чи є процедура зручною для персоналу? тощо)

Чи є цільове спрямування точним?

- Категоріальне спрямування не гарантує, що бідні будуть обслуговуватись. Допомогу часто отримують небідні.

Які адміністративні видатки ефективної програми?

- Скільки часу персонал витратить на перевірки?

Програма спрямована на тривалих чи тимчасових бідних?

- Поєднані індикатори доходу, майна більше підходять для довготривалих бідних. Метод доходу включає тимчасово-бідних.

Характеристика методів цільового спрямування

№	Метод	Переваги	Недоліки
1	Самоідентифікація	1. Відсутність адміністративних перешкод для імплементації 2. Не допускає виключення потрібних осіб. 3. Особливо ефективна, коли вартість допомоги є низькою або в обмін на допомогу необхідні зусилля.	1. Можливе включення осіб, які не належать до цільової групи. 2. Можливі додаткові витрати у випадку приєднання до програми значної нецільової частини населення;
2	Ідентифікація за категоріями	1. Добра стратегія у випадку недостатності документів про доходи. 2. Ідентифікує довготривалу бідність. 3. Відносно проста у адмініструванні	Категорії можуть не точно відображати нужденних.
3	Перевірка доходів	1. Більш точна цільова ідентифікація, ніж у випадку ідентифікації за категоріями, відповідно – краще служить бідним Фонд суспільної безпеки	1. Вимагає деяких адміністративних зусиль (персонал для збору документів та визначення права на допомогу). 2. Труднощі імплементації у випадку, коли доходи погано документуються

Характеристика методів цільового спрямування

№	Метод	Переваги	Недоліки
4	Перевірка доходів та власності	1. Має попередні переваги. 2. Ідентифікує довготермінову бідність	1. Перевірка власності може обмежити включення дійсно нужденних. 2. Потребує верифікації (перевірки) власності – додатково до коштів, спрямованих на імплементацію.
5	Ідентифікація за додатковими індикаторами бідності	1. Комбінація індикаторів компенсує недоліки даних про доходи.	Якщо індикатори чітко непов'язані із бідністю, можливі істотні похибки включення/не включення нужденних.
6	Ідентифікація на базі громади	1. Ефективна у випадку слабкості даних про доходи. 2. Дозволяє гнучкість на місцях, місцеве визначення потреб. 3. Використовує місцеве знання про потреби домогосподарств Фонд суспільної безпеки	1. Може відродити соціальне виключення.

Цільові групи та соціальна підтримка

Види соціальної підтримки

- **Натуральна підтримка.** Бенефіціарії отримують товари та послуги, такі як житло, енергія, охорона здоров'я, освіта, харчування.
- **Ціновий дисконт.** Бенефіціарії отримують можливість купувати товари та послуги зі знижкою; субсидії надаються постачальникам товарів та послуг для покриття втрат, пов'язаних із низькими цінами.
- **Сертифікати.** Бенефіціарії отримують ваучери для купівлі спеціальних товарів (дитяче харчування).
- **Готівка.** Використовується за вибором бенефіціарія.

Ці види підтримки можуть бути надані в залежності від видів методів цільового спрямування.

Співвідношення програм соціальної підтримки та методів ідентифікації цільових груп (цільового спрямування)

Метод цільового спрямування	Втручання (програми)
Відсутність цільового спрямування	Виконання традиційних функцій (Пожежна охорона, поліція)
Цільова самоідентифікація	Програми харчування, забезпечення товарами за базовими стандартами
Ідентифікація за категоріями	Допомога при народженні дитини; Транспортні пільги для муніципальних працівників.
Перевірка доходів та засобів існування	Допомога на житло (житлова субсидія); Допомога на дитину; Допомога по бідності.

Критерії оцінки соціальної підтримки

- **Вибір споживача.** Або програма передбачає довільне використання допомоги на споживання, або вона обмежує споживання необхідними товарами та послугами згідно мінімального кошика. Уряд констатує для себе завдання забезпечити мінімальне споживання і схильний обмежувати довільне споживання небезпечних товарів (цигарки, горілка).
- **Ефективність постачання товарів та послуг.** Постачання товарів для бідних через спеціалізовані магазини менш ефективно, ніж використання продуктових ваучерів у звичайних маркетах. Між приватними маркетами існує конкуренція і вони здатні постачати якісну продукцію за низькими цінами. Ефективність залежить і від економіки продажів. Чим більше споживачів товарів та послуг, тим якісніше та дешевше вони.
- **Стимулювання споживача:** споживання чи робота. Якщо урядова підтримка стимулює до активності у пошуку роботи, програма є ефективною, і навпаки – якщо породжує залежність від допомоги.
- **Адміністративна простота.**
- **Політична підтримка.**

Оцінка методів підтримки

	Вибір споживача	Ефективність постачання	Стимулювання споживача	Адміністративна простота	Політична прийнятність
Натуральна	Не має вибору	Уряд може виробляти товари – відповідно буде страждати від браку конкуренції	Може споживати більше товарів ніж потрібно – низька ймовірність стимулів до роботи	Не складне, але потребує дистрибуції	Політично популярне
Ціновий дисконт	Обмежений вибір	Використання існуючих на ринку товарів	Спрямовує споживачів до окремих товарів	Постачальників легше адмініструвати	Може розглядатись як субсидювання продукту чи галузі

Оцінка методів підтримки

	Вибір споживача	Ефективність постачання	Стимулювання споживача	Адміністративна простота	Політична прийнятність
Ваучери	Вибір серед специфічних продуктів	Ефективність залежить від того, чи задовольняють вони потреби	Малоймовірно надспоживання чи залежність від допомоги	Потребує адміністративних зусиль	Прийнятність залежить від споживачів
Готівка	Максимальний вибір	Ефективно, якщо гроші використовуються на бажане споживання	Може зменшити зацікавленість у пошуку роботи	Потребує перевірки	Не популярне, якщо платники податків не підтримують реципієнтів

Обчислення допомоги

Принципи конструювання програм допомоги

- **Більша родина повинна отримувати більшу допомогу (критерій кількості).** В першу чергу це стосується дітей, в залежності від потреб можна враховувати осіб похилого віку, інвалідів тощо. Завдання – забезпечити рівність соціального розвитку родин, які об'єктивно несуть більші видатки на утримання своїх членів.
- **Бідніша родина повинна отримувати більшу допомогу (критерій доходу).** Бідніша родина повинна мати рівні можливості із більш заможною.
- **Родини, які мають працюючих працівників повинні мати більш високий сукупний дохід, ніж непрацюючі родини.**
- **Родина не повинна заохочуватись до подання неправдивої інформації про свої доходи.** Право на допомогу не повинно визначатись таким чином, щоб родина із незначним перевищенням доходу над межею бідності, позбавлялась допомоги.

Методологія розрахунку допомоги

Зазначені вище принципи застосовуються до усіх методологій розрахунку допомоги.

Методологія розрахунку допомоги передбачає такі її види:

- Рівна допомога;
- Ярусна допомога,
- Інтервальна допомога.

Рівна допомога без обмежень у праві на неї

Надається кожному, незалежно від потреб и доходів.

- Приклад: виплата при народженні дитини, пенсії.

Переваги:

- Відсутні труднощі визначення права на допомогу та отримання допомоги (низькі адміністративні витрати);
- Допомога не впливає на мотивацію до праці. Працюючи, людина підвищує свої доходи і від допомоги і від зарплати;

Недоліки:

- Допомога або надто мала, щоб допомогти бідним, або держава безпідставно витрачає величезні кошти на осіб, які не мають потреби у цьому. Рівень допомог малий, при тому що вартість програми надзвичайно висока;
- Допомога не вирішує проблему бідності, оскільки при зростанні допомоги, родини з меншими доходами не збільшують їх порівняно із багатшими родинами. Таким чином, нерівність зберігається і посилюються ризики макроекономічної нестабільності.

Цільова рівна допомога

- Право на допомогу визначено тільки для тих, чиї доходи нижче встановленого рівня.

Переваги подібні до переваг допомоги без обмежень права на неї:

- Право на допомогу визначається без ускладнень, оскільки всі, хто має право на допомогу отримують рівну за розміром допомогу;
- В межах групи бенефіціаріїв також не відбувається обмеження мотивації до праці.

Недоліки

- Родина, яка отримує трохи менше доходу від встановленої межі, отримує разом із допомогою сукупний дохід, вищий за родину, дохід якої незначною мірою перевищує межу права на допомогу;
- Родини, які отримують дохід менший межі права на допомогу, розраховуючи на допомогу втрачають мотивацію до праці та збільшення доходу

Ярусна допомога

Допомоги диференційовано в залежності від доходів осіб та родин, які мають право на таку допомогу.

Визначається, що найбільніші родини повинні мати найбільшу допомогу. Менш бідна група отримує трохи менший розмір допомоги. Це є ключовим **ПОЗИТИВОМ**.

Недоліки

- Незначне збільшення заробітків родини, призводить до значних втрат у доходах від допомоги;
- В межах однієї групи (ярусу) бенефіціаріїв мотивація до праці не зникає, оскільки зростання заробітку призводить до збільшення загального доходу і від допомоги. Мотивація зникає при наближенні до доходів іншої групи, яка отримує менший розмір допомоги.

Проста інтервальна допомога

Допомога покликана заповнити інтервал між заробітком та встановленим доходом, який дає право на допомогу. Якщо встановлено мінімальний рівень доходу у 1000 грн., родина, яка не заробила нічого, отримує допомогу у розмірі 1000 грн. Якщо заробіток становить 400 грн., родина отримує допомогу у розмірі 600 грн. до рівня 1000 грн.

Перевага:

- Не втрачається мотивація до роботи. При переході доходів родини вище межі мінімального доходу, дохід буде вище ніж раніше.

Недоліки:

- Втрата мотивації до роботи при досягненні межі мінімального доходу

Інтервальна допомога безвідносно заробітку

- Допомога покликана підтримати зусилля родини у пошуку роботи, економічній активності. Після досягнення родиною загального мінімального доходу (заробіток та допомога), допомога продовжує виплачуватись із частковим зменшенням розміру. Це найбільш прогресивна модель виплати допомоги.

Розрахунок є дещо складнішими ніж у інших моделях.

$$B = P - (t - Y)$$

- B – фактична допомога, яка виплачується домогосподарству
- P – стандарт базового доходу (мінімальний дохід)
- Y – реальний дохід (заробіток) домогосподарства
- T – відсоток від реального прибутку, на який збільшується допомога (премія).

При мінімальному стандарті доходу у 300 грн., реальному заробітку – 200 грн., премії 25% допомога складатиме:

- $B = 300 - (25\% \times 200) = 250$. Таким чином, замість 100 грн. допомоги при простій інтервальній допомозі, виплачується допомога у 250 грн.

Недоліки:

- Адміністративні зусилля для обчислення допомоги;
- Вимагає документування заробітку та виплати премій.

Частина 3: Імплементация програми

Повноваження у реалізації програм

В умовах ринкової економіки соціальні програми імплементуються не тільки урядовими установами. Імплементацию здійснюють також приватний сектор (компанії, НУО).

При імплементациї програм варто враховувати таку необхідну відповідальність виконавців програм:

- **Регулювання:** прийняття законів, підзаконних актів, програмних регулювань. *Національний уряд*, як правило, зберігає контроль над базованими публічними послугами, визначаючи стандарти освіти, охорони здоров'я та інші. Місцева влада імплементує регіональну та національну політику, видаючи власні регуляторні акти щодо місцевих питань (оплата праці вчителів, фінансування лікарень тощо)
- **Адміністрування функцій.** Адміністрування пенсій, організація роботи тюрем, підтримка місцевих доріг, фінансування послуг.
- **Інвестиції.** (ринкова, соціальна та виробнича інфраструктура)
- **Володіння активами** (власністю). Державна, комунальна власність

Розподіл повноважень між секторами

Питання регулювання та адміністрування програм, як правило, залишаються за органами публічної влади.

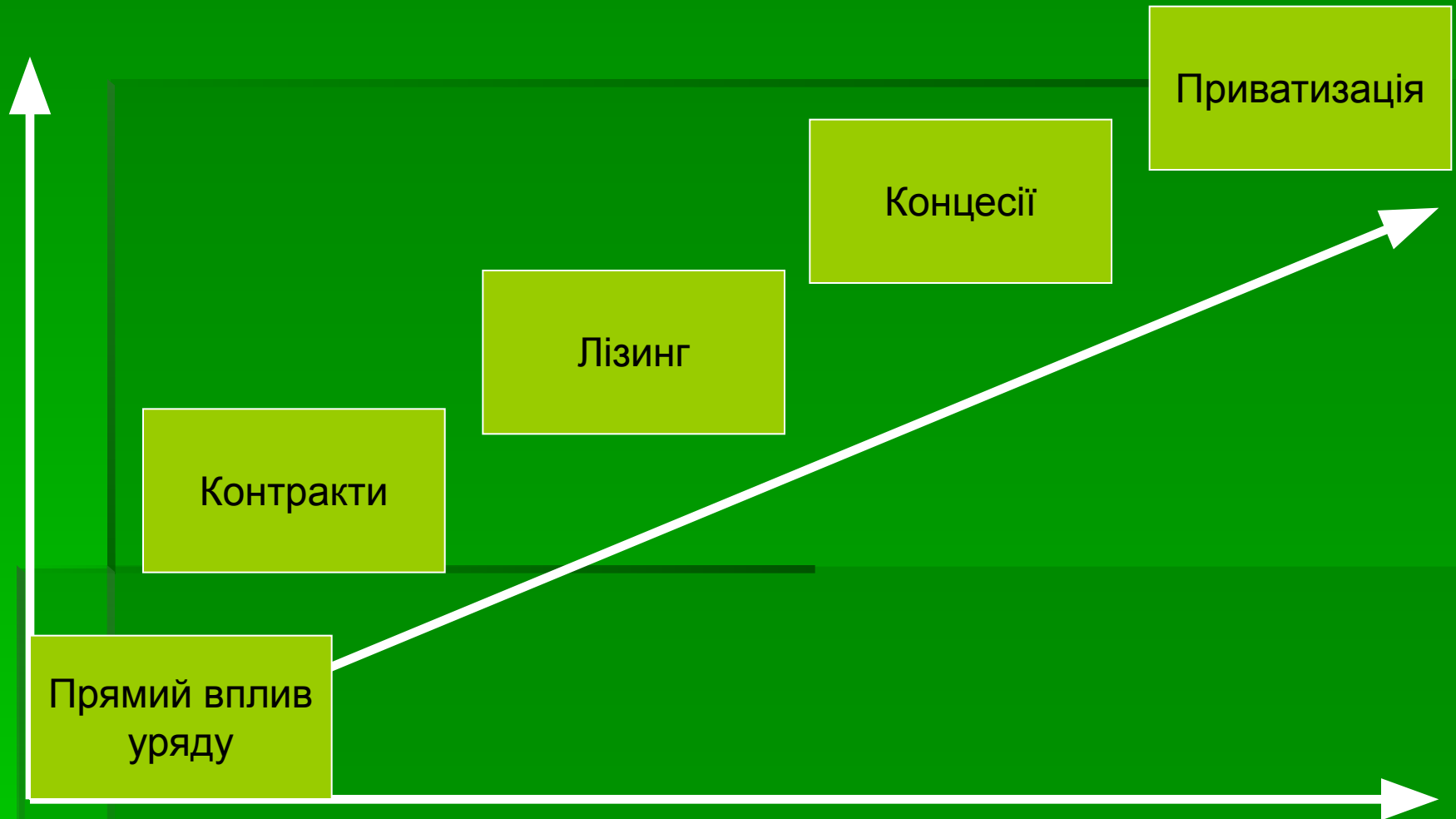
Приватний сектор долучається до:

- операційних програм
- програм підтримки
- фінансування та
- інвестицій

Типологія участі приватного сектору у соціальних програмах

- контрактування (державні закупівлі)
- лізінг;
- концесія;
- приватизація.

Типологія участі приватного сектору у соціальних програмах

Прямий вплив уряду

- **Регулювання:** уряд, міністр праці та соціальної політики організовує центри соціального обслуговування населення і відповідає за їх належне функціонування
- **Інвестиції:** уряд здійснює матеріально-технічне забезпечення, виплату зарплати працівникам центрів соціального обслуговування населення.
- **Операційна (організаційна) діяльність:** уряд набирає на роботу в центри соціальних працівників і забезпечує надання ними соціальних послуг населенню.
- **Підтримка:** приміщення, обладнання, техніка підтримуються урядом на належному рівні.

Контракти

Відкриваються двері для конкуренції у постачанні послуг та товарів на основі державних закупівель.

Принциповим є моніторинг з боку уряду за якістю та повнотою виконання контракту.

Типові приклади контрактування державних послуг:

- комунальні послуги (підтримка);
- забезпечення шкіл харчуванням, обладнанням;
- надання соціальних послуг з боку НУО;
- транспортні послуги школярам, інвалідам з боку приватних перевізників.

Лізинг

Держава надає у лізинг приватним компаніям свої активи для надання ними публічних послуг

Дві моделі лізингу:

- приватні фірми беруть у лізинг активи держави і несуть відповідальність за їх функціонування та підтримку;
- уряд зберігає інвестиційну відповідальність.

Концесія

Характеристики:

- приватні компанії відповідальні за операційну діяльність, підтримку та інвестиції;
- уряд залишається власником;
- контракти довготривалі – 20 років і більше;
- вимагається належне регулювання з боку уряду.

На відміну від лізингу активи повертаються.

Концесіонеру передається уся повнота відповідальності, що заохочує його до ефективної діяльності. Він повинен здійснити фізичні (матеріальні) удосконалення об'єктів (водонапірна станція, санаторій, профілакторій).

Контроль з боку уряду повинен стосуватись цін, з недопущенням використання монопольного становища.

Приватизація

Два типи приватизації:

- Відділення (відчуження) державних активів, які по суті є **публічними** або громадськими. Така приватизація передбачає монопольний характер послуги (наприклад, забезпечення водою). Відповідно, уряд повинен чітко регулювати надання монопольних послуг;
- Приватизація підприємств, будинків, **комерційних** по суті.

Критерії оцінки імплементації програми

Зазначені опції імплементації повинні піддаватись оцінці за базовими критеріями:

- **Вартість:** Скільки коштуватиме програма тим, хто оплачує послуги і платникам податків. Вартість зростає чи падає порівняно з попереднім періодом?;
- **Чиста вигода бенефіціаріїв.** Реципієнти платять за послуги, якої якості та кількості послуги за ці гроші вони отримують?;
- **Ефективність:** Чи це мінімальний по вартості шлях продукування необхідних послуг?
- **Рівність:** Який розподіл вигод відбувається серед одержувачів послуг? Чи збільшиться число одержувачів послуг? Чи будуть окремі люди платити більше за ці послуги?
- **Адміністративні видатки:** Чи необхідні зусилля для заснування окремих цільових інститутів для надання послуг? Чи потрібно готувати постачальників послуг?
- **Правові питання:** чи визначено рівні правові умови для рівної, конкурентної участі у програмі державних та приватних установ? Чи мають місцеві органи повноваження здійснювати нагляд за концесіонерами?
- **Політична прийнятність:** Чи матимуть громадяни довіру до постачальника публічних послуг?
- **Обсяг невизначеності:** чи реалізовувались опції іншими установами за подібних обставин?